

การคัดเลือกบุคคลเป็นรัฐมนตรีของพรรคหลังกรรม

1. ข้อมูลทั่วไปในการเข้าร่วมรัฐบาลผสมของพรรคหลังกรรม

พรรคการเมือง เป็นองค์กรที่มุ่งที่จะให้มีอำนาจในการควบคุมรัฐบาล โดยการต่อสู้แข่งขันกันทางการเมือง เพื่อให้ชนะการเลือกตั้ง และเข้าไปควบคุมรัฐบาลในสภา ทั้งในฐานะฝ่ายค้านและรัฐบาล เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว พรรคการเมืองจึงมีหน้าที่คัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง และดำเนินการ เพื่อให้ผู้สมัครของพรรคชนะการเลือกตั้ง การหาทุนสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของพรรค การกำหนดนโยบาย ตลอดจนการเตรียมบุคลากรเพื่อเข้าเป็นรัฐบาลในกรณีที่ได้จัดตั้งหรือร่วมจัดตั้งรัฐบาลโดยเฉพาะหน้าที่ของพรรคในฐานะผู้คัดเลือก (party as nominator) พรรคการเมืองจึงต้องมีกระบวนการ วิธีการและหลักเกณฑ์ในการคัดเลือก และกำหนดตัวตัวสมาชิกของพรรคที่จะเข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมืองในฐานะฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลโดย เฉพาะตำแหน่งรัฐมนตรี (position of minister) ซึ่งเป็นตำแหน่งสำคัญในการบริหารประเทศภายใต้ระบบการปกครองแบบรัฐสภา

การศึกษาการกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคการเมือง เป็นการศึกษาถึงปัจจัยภายในพรรคการเมือง ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการเตรียมบุคลากรเพื่อเป็นรัฐบาลจากแบบแผนพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลภายในพรรค จากโครงสร้างและกระบวนการทำงานของพรรค โดยเฉพาะกลุ่มผู้บริหารพรรค ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดบทบาทของพรรค รวมถึงการกำหนดกระบวนการ วิธีการคัดเลือก และเกณฑ์ของผู้ที่สมควรเป็นรัฐมนตรีของพรรคในการเป็นรัฐบาล จะ

เห็นได้ว่า จากบทบาทการเข้าร่วมรัฐบาลของพรรคการเมืองไทยในรัฐบาลผสมนั้นพบว่า มีความแตกต่างกันระหว่างการจัดตั้งรัฐบาลผสมโดยพรรคการเมืองกับการร่วมรัฐบาลผสมของพรรคการเมืองที่มี "คนภายนอก" เข้ามาเป็นรัฐมนตรี และเข้ามามีบทบาทในการจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรีให้กับพรรคร่วมรัฐบาล ตลอดจนการกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคการเมือง เช่น บทบาทของ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ในการจัดตั้งรัฐบาล โดยที่ พลเอกเปรม มิได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกของพรรคการเมืองใด ๆ แต่กลับมีบทบาทในการเข้ามากำหนดตัวรัฐมนตรีต่าง ๆ ของพรรคการเมือง ซึ่งแตกต่างกันกับการร่วมรัฐบาลผสมของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายชวน หลีกภัย และนายบรรหาร ศิลปอาชา ซึ่งพรรคร่วมรัฐบาลมีบทบาทในการกำหนดตัวรัฐมนตรีในการจัดตั้งรัฐบาล และจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรีในระหว่างพรรคร่วมรัฐบาลโดยปราศจากอิทธิพลภายนอกเข้ามากำหนดโดยเฉพาะจากฝ่ายทหาร ซึ่งการศึกษาคัดเลือกตัวรัฐมนตรีของพรรคพลังธรรมก็เช่นเดียวกัน เป็นการศึกษาบริบททางการเมืองในการจัดตั้งรัฐบาลผสม โดยนายกรัฐมนตรีมาจากหัวหน้าพรรคและเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

1.1 การเข้าร่วมรัฐบาลภายหลังการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535

เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2535 ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรีที่มี นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 20 ซึ่งในการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 13 กันยายน 2535 มีพรรคการเมืองที่สมาชิกได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ

1. พรรคประชาธิปัตย์	ได้	79	ที่นั่ง
2. พรรคชาติไทย	ได้	77	ที่นั่ง

3. พรรคชาติพัฒนา	๖	60	ที่นั่ง
4. พรรคความหวังใหม่	๖	51	ที่นั่ง
5. พรรคพลังธรรม	๖	47	ที่นั่ง
6. พรรคกิจสังคม	๖	22	ที่นั่ง
7. พรรคเสรีธรรม	๖	8	ที่นั่ง
8. พรรคเอกภาพ	๖	8	ที่นั่ง
9. พรรคมวลชน	๖	4	ที่นั่ง
10. พรรคประชากรไทย	๖	3	ที่นั่ง
11. พรรครายรุ้ง	๖	1	ที่นั่ง

พรรคประชาธิปัตย์ ๖ นายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคเป็น
แกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล โดยมีพรรคการเมืองอื่นที่เข้าร่วมด้วยกันคือ

1. พรรคความหวังใหม่
2. พรรคพลังธรรม
3. พรรคกิจสังคม
4. พรรคเอกภาพ

พรรคพลังธรรมได้รับการจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรี ในฐานะพรรค
ร่วมรัฐบาลทั้งหมด 11 ตำแหน่ง และ นายถวิล ทรัพย์สันต์ เป็นรองประธานสภา
ผู้แทนราษฎรคนที่ 2 นางสุดารัตน์ เกยุราพันธ์ เป็นรองโฆษกประจำสำนัก
นายกรัฐมนตรี โดยตำแหน่งรัฐมนตรี ที่พรรคพลังธรรมได้รับคือ

1. ตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี
2. ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
3. ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย
4. ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

5. ตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
6. ตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
7. ตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
8. ตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข
9. ตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
10. ตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม
11. ตำแหน่งรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

1.2 ตำแหน่งที่พรรคพลังธรรมได้รับการเข้าร่วมรัฐบาลหลังการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538

มีพรรคการเมืองต่าง ๆ ที่สมาชิกได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ

1. พรรคชาติไทยได้	๑	๙๒	ที่นั่ง
2. พรรคประชาธิปัตย์	๑	๘๖	ที่นั่ง
3. พรรคชาติพัฒนา	๑	๕๓	ที่นั่ง
4. พรรคความหวังใหม่ได้	๑	๕๗	ที่นั่ง
5. พรรคกิจสังคม	๑	๒๒	ที่นั่ง
6. พรรคหน้าไทย	๑	๑๘	ที่นั่ง
7. พรรคพลังธรรมได้	๑	๒๓	ที่นั่ง
8. พรรคประชากรไทย	๑	๑๘	ที่นั่ง
9. พรรคเอกภาพ	๑	๘	ที่นั่ง
10. พรรคมวลชน	๑	๓	ที่นั่ง
11. พรรคเสรีธรรม	๑	๑๑	ที่นั่ง

พรรคชาติไทยโดย นายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลผสม โดยมีพรรคการเมืองต่าง ๆ เข้าร่วมรัฐบาลคือ

1. พรรคความหวังใหม่
2. พรรคพลังธรรม
3. พรรคชาติไทย
4. พรรคกิจสังคม
5. พรรคประชากรไทย
6. พรรคมวลชน

พรรคพลังธรรมได้รับการจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรี ในฐานะพรรคร่วมรัฐบาลทั้งหมด 5 ตำแหน่ง โดยมี นายสุธรรม แสงประทุม เป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎรคนที่ 2 นายพงษ์เทพ เทพกาญจนา เป็นรองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี โดยตำแหน่งรัฐมนตรีที่พรรคพลังธรรมได้รับคือ

1. ตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี
2. ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
3. ตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
4. ตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
5. ตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม

2. เกณฑ์การคัดเลือกบุคคล เข้าร่วมรัฐบาลของพรรคพลังธรรม

2.1 องค์การบริหารของพรรคและอำนาจ

ตามข้อบังคับพรรคพลังธรรม พ.ศ. 2531 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2532 กำหนดให้สมาชิกมีสิทธิเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจการของพรรคต่อคณะ

กรรมการบริหารพรรค¹ และสมาชิกพรรคทั้งที่เป็นหรือไม่ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความเสมอภาคกันในโอกาสที่จะได้รับเลือกสรรจากพรรคให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง² ซึ่งสมาชิกพรรคนี้มีสิทธิเสนอตนเองหรือบุคคลอื่นเป็นตัวแทนพรรคในการรับสมัครรับเลือกตั้ง³

ในการบริหารงานของพรรคหลังรัฐธรรมนูญ ชื่อบังคับพรรคระบุให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า "คณะกรรมการบริหารพรรค" ซึ่งเลือกตั้งมาจากสมาชิกสามัญโดยที่ประชุมใหญ่ของพรรค มีหน้าที่ในการบริหารพรรค มีจำนวนไม่น้อยกว่า 15 คน และไม่เกิน 25 คน กรรมการบริหารพรรคประกอบด้วย

1. หัวหน้าพรรคเป็นประธาน
2. รองหัวหน้าพรรคไม่เกิน 3 คน เป็นรองประธาน
3. เลขาธิการพรรคเป็นกรรมการและเลขานุการ
4. รองเลขาธิการพรรคไม่เกิน 3 คน เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
5. กรรมการบริหารอื่นไม่น้อยกว่า 7 คน

การเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรคนี้ให้ที่ประชุมใหญ่เลือกหัวหน้าพรรคก่อน เสร็จแล้วจึงเลือกกรรมการอื่น⁴

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ชื่อบังคับพรรคหลังรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2531แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2532, ข้อ 17

²ชื่อบังคับพรรคหลังรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2531แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2532, ข้อ 19

³ชื่อบังคับพรรคหลังรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2531แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2532, ข้อ 18

⁴ชื่อบังคับพรรคหลังรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2531แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2532, ข้อ 30

หัวหน้าพรรคมีอำนาจแต่งตั้งกรรมการบริหารพรรค ให้ดำรงตำแหน่ง
รองหัวหน้าพรรค รองเลขาธิการพรรค และตำแหน่งอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควร⁵

คณะกรรมการบริหารพรรคมีอำนาจหน้าที่พิจารณากำหนดตัวผู้จะดำรง
ตำแหน่งทางการเมืองของพรรคและผู้ที่จะทำหน้าที่ต่าง ๆ ในสภาผู้แทนราษฎร⁶
มติของคณะกรรมการบริหารพรรค หากมิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นให้ถือเสียงข้าง
มากของกรรมการที่ประชุมเป็นเกณฑ์⁷

กรรมการบริหารพรรคแต่ละตำแหน่งมีอำนาจดังนี้⁸

1. หัวหน้าพรรคมีอำนาจหน้าที่เป็นผู้นำพรรค และควบคุมดูแลกิจการ
ของพรรค
2. รองหัวหน้าพรรค มีอำนาจหน้าที่ช่วยควบคุมดูแลกิจการของพรรค
ตามที่หัวหน้าพรรคมอบหมาย
3. เลขาธิการพรรค มีอำนาจหน้าที่บริหารงานของพรรคโดยทั่วไป
4. รองเลขาธิการพรรค มีอำนาจหน้าที่ช่วยบริหารงานของพรรคตาม
ที่เลขาธิการพรรคมอบหมาย
5. กรรมการบริหารพรรคตำแหน่งอื่น ๆ มีอำนาจหน้าที่ตามที่หัวหน้า
พรรคมอบหมาย⁹

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵ข้อบังคับพรรคพลังธรรม พ.ศ. 2531แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2532, ข้อ 32

⁶ข้อบังคับพรรคพลังธรรม พ.ศ. 2531แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2532, ข้อ 34

⁷ข้อบังคับพรรคพลังธรรม พ.ศ. 2531แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2532, ข้อ 35 (4)

⁸ข้อบังคับพรรคพลังธรรม พ.ศ. 2531แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2532, ข้อ 36

⁹ข้อบังคับพรรคพลังธรรม พ.ศ. 2531แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2532, ข้อ 30

ผู้ประสงค์จะเข้าเป็นสมาชิกต้องยื่นใบสมัครตามแบบพิมพ์ที่พรรคกำหนด ต่อเลขาธิการพรรค โดยต้องมีสมาชิกรับรองในใบสมัครอย่างน้อย 2 คน¹⁰ เมื่อกรรมการบริหารพรรคมีมติรับผู้ใดเข้าเป็นสมาชิกสามัญแล้ว (สมาชิกพรรคมี 2 ประเภทคือ 1. สมาชิกกิตติมศักดิ์ 2. สมาชิกสามัญ) ให้พรรคออกหนังสือรับรองการเป็นสมาชิก และบัตรประจำตัวสมาชิกมอบให้ผู้ยื่นใบเข้าเป็นหลักฐาน¹¹

สมาชิกพรรค มีสิทธิเข้าร่วมฟังการประชุมคณะกรรมการบริหารพรรค เว้นในคราวประชุมลับ มีสิทธิเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจการของพรรคต่อคณะกรรมการบริหารพรรค รวมทั้งมีสิทธิเสนอตนเองหรือบุคคลอื่นเป็นตัวแทนพรรคในการรับสมัครเลือกตั้ง สมาชิกทั้งที่เป็นและไม่ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน ในโอกาสที่จะได้รับเลือกสรรจากพรรคให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง¹²

คณะกรรมการบริหารพรรค เลือกตั้งจากสมาชิกสามัญโดยที่ประชุมใหญ่ของพรรค มีหน้าที่บริหารพรรค มีจำนวนไม่น้อยกว่า 15 คน แต่ไม่เกิน 25 คน การเลือกให้ทำโดยลงคะแนนลับอยู่คราวละ 2 ปี¹³

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁰ข้อบังคับพรรคพลังธรรมข้อที่ 10 พ.ศ. 2531แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2532

¹¹ข้อบังคับพรรคพลังธรรมข้อที่ 11 พ.ศ. 2531แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2532

¹²ข้อบังคับพรรคพลังธรรมข้อที่ 16, 17, 18, 19 พ.ศ. 2531แก้ไข

เพิ่มเติม พ.ศ. 2532

¹³ข้อบังคับพรรคพลังธรรมข้อที่ 30 พ.ศ. 2531แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2532

ตามข้อบังคับพรรคหลังธรรมจากที่ได้กล่าวมาแล้ว กำหนดให้การคัดเลือกบุคคลดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีหรือตำแหน่งทางการเมืองของพรรค จะต้องดำเนินการดังนี้

1. สมาชิกของพรรคไม่ว่าจะเป็น หรือไม่ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ตาม มีความเสมอภาคกันในการเสนอชื่อบุคคลหรือชื่อของตัวเอง ให้คณะกรรมการผู้บริหารพรรคพิจารณาคัดเลือก โดยพิจารณาความอาวุโสทางการเมือง ความรู้ความสามารถ¹⁴ และความเหมาะสมในงานนั้น ๆ เป็นหลัก

2. เมื่อสมาชิกพรรคเสนอชื่อ ให้คณะกรรมการบริหารพรรคเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกโดยใช้เสียงข้างมากในที่ประชุม มีข้อสังเกตว่าคณะกรรมการล้วนแล้วแต่มีตำแหน่งในพรรคแทบจะทุกคน โดยแต่ละตำแหน่งในพรรค หัวหน้าพรรคเป็นผู้แต่งตั้งทั้งสิ้น เช่น รองหัวหน้าพรรค, เลขาธิการพรรค, รองเลขาธิการพรรค เป็นต้น

ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกพรรค จะเป็นบุคคลอื่นใดก็ได้ตามที่สมาชิกพรรคเสนอขึ้นมาให้คณะกรรมการบริหารพรรคพิจารณาตัดสินคัดเลือก โดยพิจารณาตามความเหมาะสมกับตำแหน่งนั้น ๆ แต่โดยหลักการแล้วจะต้องพิจารณาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคหรือสมาชิกพรรคหากหาคนเหมาะสมไม่ได้จึงจะพิจารณาบุคคลภายนอก

ศูนย์วิทยุทศพยากรณ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁴หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน, ฉบับลงวันที่ 30 กันยายน 2535, หน้า 20

จะเห็นได้ว่าผู้ที่มิชอบต่อการกำหนดตัว และตำแหน่งรัฐมนตรีของพรรคพลังธรรม ได้แก่ "คณะกรรมการบริหารพรรค" และสมาชิกของพรรคพลังธรรมทุกคน สมาชิกพรรคจะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่ก็ตาม ก็อาจจะมีตำแหน่งอยู่ในคณะกรรมการบริหารพรรคได้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า กรรมการบริหารพรรคเป็นชนชั้นนำของพรรคและมีบทบาทอย่างสูงในการพิจารณาคัดเลือกบุคคลเป็นรัฐมนตรี

2.2 ความคิดเห็นของผู้นำพรรคพลังธรรมแสดงต่อสื่อมวลชนในเรื่องการคัดเลือกบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี

2.2.1 ความคิดเห็นการพิจารณาคัดเลือกบุคคลเป็นรัฐมนตรีหลังการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535

นายไชยวัฒน์ ลินสุวรรณ กรรมการบริหารพรรคพลังธรรมให้สัมภาษณ์ ถึงกรณีผู้วิจารณ์ความเหมาะสมของบุคคลที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในโควตาของพรรคพลังธรรมว่า จะกล่าวว่าเหมาะสมหรือไม่ไม่ได้ เนื่องจากเป็นการเลือกสรรของกรรมการบริหารพรรคถือว่าเป็นสิทธิ์ขาด ต้องยอมรับว่ามุมมองของทุกคนไม่เหมือนกัน ความเหมาะสมในพรรคอาจไม่เหมาะสมในสายตาคนอื่น¹⁵

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁵หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน, ฉบับลงวันที่ 30 กันยายน 2538

นายถวิล จันทประสงศ์ ให้สัมภาษณ์ที่บ้านพักในหมู่บ้านเมืองทอง ถนนแจ้งวัฒนะ ถึงกรณีที่มีข่าวว่าหากไม่ได้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง เกษตรและสหกรณ์ แล้วจะลาออกว่า ไม่เป็นความจริงแต่อย่างใด การที่จะได้ตำแหน่งอะไรนั้นอยู่ที่มติพรรค และตนก็ยอมรับฟังมติพรรคโดยเคร่งครัด อยู่แล้ว¹⁶

พันเอกวินัย สมพงษ์ รองหัวหน้าพรรคพลังธรรม กล่าวว่ นายชวน หลีกภัย จะควบ 2 ตำแหน่งพลังธรรมไม่มีปัญหาใด ๆ นายชวนอาจจะ เป็นไปสักกระยะหนึ่งก่อนก็ได้ จากนั้นก็เปลี่ยนเอาคนกลางมาเป็น ส่วนเมื่อเอา คนกลางมาเป็นแล้ว พรรคพลังธรรมจะคืนตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง กลางมาให้พรรคประชาธิปัตย์หรือไม่นั้นจะต้อง เข้าที่ประชุมพรรคก่อน¹⁷

พลตรีจำลอง ศรีเมือง หัวหน้าพรรคของพรรคพลังธรรม กล่าวว่ หลักเกณฑ์ในการพิจารณาบุคคลเข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรี พิจารณาตาม ความเหมาะสมว่าพรรคมีใครที่เหมาะสมที่สุดกับตำแหน่งใด และสามารถทำ ประโยชน์ให้กับประชาชนได้มากที่สุด เรียงมา เรื่อยตั้งแต่ตำแหน่งรองนายก รัฐมนตรีจนถึงรัฐมนตรีช่วยว่าการ และให้คณะกรรมการบริหารพรรคทุกคนแสดง ความคิดเห็นว่ใครเหมาะสมโดยไม่มีโควต้า เป็นภาค คำนึงแต่เพียงว่จะพิจารณา ผู้แทนมาจากต่างจังหวัดด้วย¹⁸

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁶หนังสือพิมพ์ข่าวสด, ฉบับลงวันที่ 28 กันยายน 2535, หน้า 3

¹⁷หนังสือพิมพ์มติชน, ฉบับลงวันที่ 27 กันยายน 2535, หน้า 22

¹⁸หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, ฉบับลงวันที่ 26 กันยายน 2535, หน้า 17

ในวันที่ 25 กันยายน 2535 คณะกรรมการพรรคพลังธรรมได้จัดให้มีการประชุมคัดเลือกบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี โดยมีการวางหลักเกณฑ์ไว้ดังนี้คือ

1. จะต้องคัดเลือกบุคคลที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยดูจำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประกอบ
2. เป็นบุคคลภายในพรรคหรือสมาชิกพรรค
3. เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ แต่ไม่ได้เป็นทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกพรรค¹⁹

พลตรีจำลอง ศรีเมือง ให้ความเห็นส่วนตัวเองเป็นผู้คัดเลือกรัฐมนตรีคนแรกแทนตนเอง²⁰

กรรมการบริหารพรรคพลังธรรม มีการจัดสรรพิจารณาตำแหน่งรัฐมนตรีกันใหม่ภายหลังจากที่ นายชวน หลีกภัย ประกาศยืนยันว่าจะไม่ขอดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม จะให้คนนอกมาเป็นแทน และนายไชยวัฒน์ สินสุวงศ์ กรรมการบริหารพรรคพลังธรรมกล่าวว่า พลังธรรมพร้อมสนับสนุน พลเอกพิจิตร กุลละวณิชย์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม¹⁶ ไปด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁹หนังสือพิมพ์ข่าวสด, ฉบับลงวันที่ 26 กันยายน 2535, หน้า 3

²⁰หนังสือพิมพ์มติชน, ฉบับลงวันที่ 24 กันยายน 2535, หน้า 2

พลตรีจำลอง ศรีเมือง ให้สัมภาษณ์ภายหลังประชุมร่วมกับที่ปรึกษาของพรรคว่า ตนเองจะรับตำแหน่งหรือไม่ต้องเป็นไปตามหลักการและมติของคณะกรรมการบริหารพรรค ต้องเป็นไปตามหลักการ"²¹

สรุป การพิจารณาคัดเลือกบุคคลเป็นรัฐมนตรี หลังการเลือกตั้งทั่วไป 13 กันยายน 2538 คณะกรรมการบริหารพรรคมีบทบาทสำคัญ และเป็นผู้ตัดสินใจขาดในการสรรหาพิจารณาคัดเลือกบุคคลเป็นรัฐมนตรีของพรรค ทั้งนี้โดยมีหัวหน้าพรรคคือ พลตรีจำลอง ศรีเมือง เป็นผู้มีอิทธิพลและบทบาทในการขึ้นาคณะกรรมการบริหารพรรคในการตัดสินใจ

2.2.2 ความคิดเห็นการพิจารณาคัดเลือกบุคคลเป็นรัฐมนตรีหลังการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538

พลตรีจำลอง ศรีเมือง อดีตหัวหน้าพรรคพลังธรรม ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการคัดเลือกตำแหน่งรัฐมนตรีว่า สมาชิกสภาผู้แทนหรือสมาชิกของพรรคพลังธรรมต้องคัดเลือกตามหัวหน้าพรรค เพราะตัวเองไม่มีปัญหาจะมาเป็นหัวหน้าพรรค แม้จริงต้องเข้ามาเป็นหัวหน้าพรรคและหัวหน้าพรรคมีสิทธิเลือกเพราะ เป็นผู้ส่งรายชื่อให้แกนนำพรรคร่วมรัฐบาล แต่ที่ผ่านมามีต้องฟังคณะกรรมการบริหารพรรคด้วย ต้องปรึกษาหารือกันก่อน แต่หัวหน้าพรรคมีสิทธิจูงมั่วว เพื่อตัดสินใจให้คนหนึ่งคนใดเป็นรัฐมนตรี หัวหน้าพรรคต้องเด็ดขาดหนักแน่น ไม่หลงคำพูดของผู้อื่น และพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เป็นหัวหน้าพรรคที่สมบูรณ์แบบ

²¹หนังสือพิมพ์ข่าวสด, ฉบับลงวันที่ 24 กันยายน 2535, หน้า 3

อย่างไรก็แล้วแต่ แต่หัวหน้าพรรคต้องเด็ดขาด หนักแน่น ไม่เซ่หลงคำคนไหน คนนี้ อย่างนี้เป็นผู้นำอ่อนแอไม่ดี แต่ พันตำรวจโททักษิณ เป็นหัวหน้าพรรค สมบูรณ์แบบ²²

นายชาวัฒน์ สีนสุวงศ์ กรรมการบริหารพรรคพลังธรรม ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการคัดเลือกตำแหน่งรัฐมนตรีว่า พรรคพลังธรรมได้เคยทำมาแล้วหลายรูปแบบ เช่น เคยให้ พลตรีจำลอง ศรีเมือง เป็นคนเลือกรัฐมนตรีเพียงคนเดียว หรือให้คณะกรรมการบริหารพรรคเป็นคนเลือกหรือตัดสินใจ การคัดเลือกจึงขึ้นอยู่กับเหตุผลภายในพรรคว่าจะตัดสินใจอย่างไร²³

พลตรีจำลอง ศรีเมือง ยังให้ความเห็นเกี่ยวกับการคัดเลือกตำแหน่งรัฐมนตรีเพิ่มเติมอีกว่า การคัดเลือกเป็นอำนาจหน้าที่ของ พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรค หัวหน้าพรรคจะพิจารณาร่วมกับคณะกรรมการบริหารพรรค แต่ถ้าเป็นกรณีเร่งด่วน คณะกรรมการบริหารพรรคอยู่กันไม่ครบ ก็สามารถตัดสินใจได้ เพราะหัวหน้าพรรคมีสิทธิ์ที่จะคัดเลือกบุคคลเข้าร่วมรัฐบาล ถ้าหัวหน้าพรรคไม่ส่งรายชื่อคนอื่นก็ทำอะไรไม่ได้²⁴

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²²หนังสือพิมพ์มติชน, ฉบับลงวันที่ 9 กรกฎาคม 2538, หน้า 10

²³อ้างแล้ว, หน้าเดียวกัน

²⁴หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ, ฉบับลงวันที่ 9 กรกฎาคม 2538, หน้า 2

พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรค ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการคัดเลือกตำแหน่งรัฐมนตรี และตำแหน่งรองประธานสภาผู้แทนราษฎรว่าการพิจารณาได้ยึดหลักความรู้ ความสามารถ และผลงาน เป็นหลัก²⁵ และยืนยันว่าไม่ได้เอาคนที่รักหรือเกลียดมาเป็นเครื่องตัดสินใจจะพิจารณาโดยความยุติธรรมที่สุด²⁶

นายธีระพงษ์ ถนอมพงษ์พันธ์ กรรมการบริหารพรรคพลังธรรม ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการคัดเลือกตำแหน่งรัฐมนตรี และตำแหน่งรองประธานสภาผู้แทนราษฎรว่า ตำแหน่งรองประธานสภาผู้แทนราษฎรผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งต้องเป็นคนทำงานเพื่อระบบ ไม่ใช่เพื่อพรรคใดพรรคหนึ่ง และขึ้นอยู่กับคณะกรรมการบริหารพรรค²⁷

พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคพลังธรรม ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการเสนอชื่อบุคคลดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีอีกว่า ทุกคนมีสิทธิเสนอโดยดูความเหมาะสมและต้องเข้าใบทำงานได้ และคนต้องยอมรับการชี้ขาดตามระเบียบข้อบังคับพรรคเป็นของคณะกรรมการบริหารพรรค แต่หัวหน้าพรรคจะขออำนาจมา²⁸

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁵หนังสือพิมพ์สยามโพสต์, ฉบับลงวันที่ 9 กรกฎาคม 2538, หน้า 16

²⁶หนังสือพิมพ์ข่าวสด, ฉบับลงวันที่ 9 กรกฎาคม 2538, หน้า 2

²⁷หนังสือพิมพ์ข่าวสด, ฉบับลงวันที่ 9 กรกฎาคม 2538, หน้า 5

²⁸หนังสือพิมพ์ข่าวสด, ฉบับลงวันที่ 8 กรกฎาคม 2538, หน้า 25

นายถวิล ไพรสนธ์ กรรมการบริหารพรรคพลังธรรมและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการคัดเลือกบุคคลเป็นรัฐมนตรีว่าขึ้นอยู่กับพิจารณาของคณะกรรมการบริหารพรรค²⁹

รายงานข่าวแจ้งว่า ในที่ประชุมกรรมการพรรค (วันที่ 8 กรกฎาคม 2538) สมาชิกเสนอ 3 แนวทางในการเลือก รองประธานสภาผู้แทนราษฎรดังนี้คือ 1. ให้หัวหน้าพรรคเลือกเอง 2. ให้คณะกรรมการบริหารพรรคตัดสินใจ 3. คณะกรรมการบริหารพรรคเสนอ 3 คน ให้หัวหน้าพรรคตัดสินใจ ปรากฏว่าแนวทางแรกได้ 9 เสียง แนวทางที่ 2 ได้ 5 เสียง และแนวทางที่ 3 ได้ 7 เสียง โดยคุณสมบัติคนที่จะเป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎร จะไม่ใช่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมัยแรก เคยผ่านงานสภามาแล้วและต้องเป็นคนที่มีความสัมพันธ์จะเป็นรัฐมนตรีได้ด้วย ฯลฯ นายไชยวัฒน์ สินสุวงศ์ กรรมการบริหารพรรค กล่าวว่าการจัดสรรตำแหน่งคงไม่มีปัญหา เพราะเราต้องพิจารณาทุกแง่ทุกมุมอยู่แล้ว คงคุยกันรู้เรื่อง ส่วนที่หัวหน้าพรรคจะขออำนาจกรรมการบริหารมาตัดสินใจเองนั้นตนคิดว่าพูดแบบนี้คงไม่ถูก จำเป็นต้องพูดกันในที่ประชุม³⁰

สรุป การพิจารณาคัดเลือกบุคคลเป็นรัฐมนตรีหลังการเลือกตั้งทั่วไป 2 กรกฎาคม 2538 พบว่า หัวหน้าพรรคคือ พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร พยายามที่จะใช้อำนาจครอบงำคณะกรรมการบริหารพรรค โดยการดึงอำนาจในการตัดสินใจจากคณะกรรมการบริหารพรรคมาอยู่ที่ตนเอง

²⁹หนังสือพิมพ์ข่าวสด, ฉบับลงวันที่ 7 กรกฎาคม 2528 หน้า 25

³⁰หนังสือพิมพ์ข่าวสด, ฉบับลงวันที่ 8 กรกฎาคม 2538 หน้า 25

3. หลักเกณฑ์ที่เป็นจริงของการคัดเลือกผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีของพรรค พลังธรรม

จากที่กล่าวมาแล้ว สรุปขั้นตอนและวิธีการกำหนดตัวตำแหน่งรัฐมนตรี
ของพรรคพลังธรรมนั้น มีอยู่ด้วยกัน 2 วิธี

3.1) กรรมการบริหารพรรคจะเป็นผู้เสนอ ใดๆซึ่งเสียงข้างมาก
บุคคลที่เห็นว่าเหมาะสมต่อตำแหน่งรัฐมนตรี เพื่อให้ที่ประชุมทำการพิจารณาตัด
สินใจ โดยรายชื่อคณะกรรมการบริหารพรรคเสนอนี้สมาชิกทั้งที่เป็น และไม่ได้
เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สามารถเสนอชื่อผ่านเข้ามาที่กรรมการบริหาร
พรรคได้³¹

3.2) คณะกรรมการบริหารพรรคเสนอชื่อบุคคลที่เห็นว่าเหมาะสมต่อ
ตำแหน่งรัฐมนตรีจำนวนหนึ่ง และมอบให้หัวหน้าพรรคทำการตัดสินใจ หรือใช้
โควตาในที่ประชุมพรรคใดๆซึ่งเสียงข้างมาก³² แต่ทั้ง 2 วิธีนั้นหัวหน้าพรรค
จะเป็นผู้วินิจฉัยตัดสินใจคนสุดท้ายในการกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรค

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³¹สัมภาษณ์ นายสุธรรม แสงประทุม รองประธานสภาผู้แทนราษฎร
เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม 2539

³²สัมภาษณ์ นายถวิล ทรัพย์สมค์ เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2539,
สัมภาษณ์ นายไชยวัฒน์ สินสุวงศ์ เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2539, สัมภาษณ์
นายสุธรรม แสงประทุม เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม 2539

จากการศึกษาจะพบว่าหลักเกณฑ์ในการพิจารณาผู้มีอำนาจในการคัดเลือกตัวบุคคล เป็นรัฐมนตรีของพรรคพลังธรรมนี้ขึ้นอยู่กับด้วยกัน 2 ประการ

ประการแรก สมาชิกและหัวหน้าพรรคจะมอบให้คณะกรรมการบริหารพรรคเป็นผู้มีอำนาจอิสระในการเลือกสรร พิจารณาตัดสินตำแหน่งรัฐมนตรีของพรรค และถือว่ามติของที่ประชุมคณะกรรมการบริหารพรรคเป็นที่ยุติ เช่น การร่วมรัฐบาลผสมครั้งแรก

ประการที่สอง หัวหน้าพรรคจะให้คณะกรรมการมอบอำนาจในการตัดสินใจทั้งหมดมาให้หัวหน้าพรรคแต่ผู้เดียวในการพิจารณาตัดสินใจ ดังเช่น การร่วมรัฐบาลผสมครั้งที่สองที่มี พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เป็นหัวหน้าพรรค

ในเบื้องต้นเกณฑ์คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการคัดเลือกจะต้องคำนึงถึงปัจจัย 3 ประการคือ ความรู้ความสามารถ ความช่วยเหลือต่อพรรค และความอาวุโสทางการเมือง ซึ่งคณะกรรมการบริหารพรรคหรือหัวหน้าพรรคจะใช้หลักเกณฑ์ดังกล่าวมาพิจารณาในเบื้องต้นโดยอาจเสี่ยงข้างมากในที่ประชุม ในกรณีไม่สามารถหาข้อยุติตกลงกันได้ ก็จะมอบหมายให้หัวหน้าพรรคเป็นผู้พิจารณาตัดสินชี้ขาด จะเห็นว่าหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ในการพิจารณานี้เปลี่ยนแปลงตามหัวหน้าพรรคแต่ละคนว่ามีแนวคิดอย่างไร มีวิสัยทัศน์ในพรรคและทางการเมืองยุคนั้น ๆ เป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับหัวหน้าพรรคเป็นสำคัญที่จะ เปลี่ยนกฎเกณฑ์ข้อบังคับพรรคต่าง ๆ เพื่อใช้ปฏิบัติงานของพรรค

ในทางปฏิบัติจริงถึงแม้ทางหัวหน้าพรรคจะมอบอำนาจให้คณะกรรมการบริหารพรรคพิจารณาอย่างอิสระก็ตามแต่ในความเป็นจริง ผลตรึงจำลองมีบทบาทและอิทธิพลอย่างสูงในการชี้แนะ เสนอแนะ ซึ่งในขณะนั้นทางสื่อต่าง ๆ ถึงกับ

ตั้งฉายาให้ว่า "ผู้กำกับรัฐมนตรี" ซึ่งมีนัยในตัวเองอยู่อย่างชัดเจน สาเหตุที่ พลตรีจำลอง มีบทบาทอย่างสูงในการขึ้นากีเพราะสมาชิกของพรรคพลังธรรมส่วนใหญ่เป็นสมาชิกสายวัด คือ สายพลตรีจำลองโดยตรง ถึงแม้ พันตำรวจโท ทักษิณ มาดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคก็จริงก็มีสมาชิกสายวัด สายพลตรีจำลอง ซึ่งเป็นสมาชิกส่วนมากของพรรคให้การสนับสนุนแม้สมาชิกสายบ้าน อย่างเช่น นายบุญชู ยังต้องพ้นไปเมื่อสมาชิกสายวัดไม่พอใจหรือไม่ต้องการ พันตำรวจโท ทักษิณ ก็เช่นกัน ถึงแม้จะมีสมาชิกสายบ้านให้การสนับสนุน ทั้งสายบ้านรุ่นเก่า และใหม่ แต่จากที่กล่าวมาแล้วสมาชิกของพรรคส่วนมากเป็นสมาชิกสายวัดหรือสายพลตรีจำลอง ประกอบกับตัวผู้นำคือ พลตรีจำลอง นี้มีภาวะผู้นำและบารมี มีลักษณะเด่น เช่น ชยัน ชื่อลี้ภัย ประหยัด มีศีลธรรม จึงเป็นที่เคารพนับถือ และยอมรับของสมาชิกพรรคมาโดยตลอดสม่ำเสมอ เป็นที่สังเกตว่าคณะรัฐมนตรีชุดแรกส่วนมากเป็นสมาชิกสายวัดแทบทั้งสิ้นแต่ในรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา พลตรีจำลอง มอบอำนาจการตัดสินใจให้ พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร อย่างเด็ดขาด อำนาจการตัดสินใจจึงขึ้นอยู่กับหัวหน้าพรรคแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งคณะรัฐมนตรีส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกสายบ้านรุ่นใหม่ ซึ่งพิจารณาปัจจัยผู้มีความรู้ความสามารถก่อนปัจจัยอื่น ส่วนตำแหน่งทางการเมืองอื่นก็พิจารณาเช่นเดียวกับตำแหน่งรัฐมนตรีของพรรค เช่น ตำแหน่งรองประธานสภาผู้แทนราษฎร ตำแหน่งโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร

4. การวัดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกรัฐมนตรีของพรรคพลังธรรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การศึกษาการกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคพลังธรรมนี้ เป็นการศึกษาถึงปัจจัยภายในพรรคที่มีบทบาทในการตัดสินใจกำหนดตัวรัฐมนตรีหรือกล่าวได้ว่าเป็นการศึกษาพรรคการเมืองในฐานะตัวแปรอิสระ (independent variable) โดยมีคณะกรรมการบริหารพรรคเป็นหน่วยของสิ่งวิเคราะห์ (object unit of analysis)

ดังนั้น สมมติฐานในการศึกษานี้จึงค้นหว่า พรรคมีการตั้ง เกณฑ์ในการคัดเลือกกำหนดตัวและตำแหน่งรัฐมนตรีอย่างไร โดยการตั้ง เกณฑ์ว่าพรรคการเมืองโดยคณะกรรมการบริหารพรรค น่าจะพิจารณาตัดสินได้จาก

1. ความช่วยเหลือพรรค
2. ความมีอาวุโสทางการเมือง
3. ความรู้ความสามารถ

โดยการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลด้วยการสุ่มตัวอย่างกรรมการบริหารพรรคในการเข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาลผสมทั้ง 2 ครั้ง (นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี 2535, นายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นนายกรัฐมนตรี 2538) แบบ stratified random เพื่อทำคานียามปฏิบัติการให้ความหมายและอธิบาย พร้อมทั้งจัดลำดับความหมายของ เกณฑ์ที่กำหนดขึ้นข้างต้น

จากการศึกษากระบวนการ (procedure) ของการกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคหลังกรรม พบว่า เกณฑ์ที่กำหนดขึ้นเป็นเพียงปัจจัยสำคัญ ๆ ที่ประกอบการพิจารณาตัวบุคคลที่เหมาะสมต่อตำแหน่งรัฐมนตรีในขั้นต้นเท่านั้นไม่ใช่ว่าปัจจัยชี้ขาดหรือปัจจัยกำหนดขั้นสุดท้ายแต่อย่างใด พรรคหลังกรรมมาใช้เกณฑ์ทั้ง 3 ประการ เป็นข้อกำหนดเบื้องต้น และจะต้องพิจารณาส่วนอื่นประกอบเพิ่มเติมอีก โดยเฉพาะจะต้องทำงานร่วมกับหัวหน้าพรรคได้³³ ซึ่งคณะกรรมการบริหารพรรคจะต้องใช้หลักเกณฑ์ดังกล่าวมาพิจารณาตามที่สมาชิกพรรคเสนอเข้ามาหรือตามที่คณะกรรมการพรรคหยิบยกชื่อขึ้นมาพิจารณาตัดสิน โดยใช้เสียงข้างมากในที่ประชุม และในกรณีที่ไม่สามารถหาข้อยุติตกลงกันได้ก็จะมอบหมายให้หัวหน้าพรรคเป็นผู้พิจารณาตัดสินชี้ขาด หรือมอบหมายให้หัวหน้าพรรคแต่เพียง

³³หนังสือพิมพ์มติชน, ฉบับลงวันที่ 8 กรกฎาคม 2538, หน้า 12

ผู้เดียวตัดสินใจคัดเลือก ซึ่งจากการพิจารณาแล้วจะเห็นว่ากรรมการบริหารพรรค ไม่ได้เป็นตัวแทนที่แท้จริงของพรรค หัวหน้าพรรคเท่านั้นที่เป็นตัวแทนของพรรค ในการขึ้นกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ภายในพรรค โดยเฉพาะต่อการกำหนดตัว รัฐมนตรีตามข้อบังคับพรรคหลังธรรม หัวหน้าพรรคมีอำนาจหน้าที่เป็นผู้นำและ ควบคุมดูแลกิจการของพรรค³⁴ อย่างไรก็ตามโดยขั้นตอนและอำนาจหน้าที่แล้ว เกณฑ์เหล่านั้นก็ยังเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของคณะผู้บริหารพรรค หรือกรรมการ บริหารตามข้อบังคับของพรรคหลังธรรม

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การตัดสินใจจึงเป็นการใช้เหตุผลและ วิจารณ์ญาณของหัวหน้าพรรค คณะผู้บริหารหรือกรรมการบริหารพรรค ซึ่งการ พิจารณาตัดสินใจและการลำดับความสำคัญของเกณฑ์ทั้ง 3 ประการ จึงเป็น ปัจจัยที่สามารถชี้คุณสมบัติเบื้องต้นของพรรคหลังธรรมได้อย่างมีเหตุมีผล และ สามารถอธิบายได้กับสมาชิกของพรรค

4.1 การให้ความหมายและคำอธิบายปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดตัว รัฐมนตรี

ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลตามลักษณะ เฉพาะบางประการ ที่มีความแตกต่างกันในการตัดสินใจกำหนดตัวรัฐมนตรี จากคณะกรรมการบริหาร ของพรรคหลังธรรม และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งหัวหน้าพรรคก็เป็นหนึ่งใน

³⁴ข้อบังคับพรรคหลังธรรม พ.ศ. 2531 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2532
ข้อ 40 (1)

คณะกรรมการบริหารพรรคด้วย³⁵ ดังนั้น กลุ่มที่ผู้ศึกษากำหนดให้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคือกรรมการบริหารพรรค ในการเลือกตั้งทั่วไปทั้ง 2 ครั้งที่พรรคพลังธรรมเข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาล คือเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 และวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 คือ

1. พลตรีจำลอง ศรีเมือง (ให้สัมภาษณ์ 9 กรกฎาคม 2538)
2. พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร (ให้สัมภาษณ์ 7 กรกฎาคม 2538)
3. นางสุดารัตน์ เกยุราพันธ์ (ให้สัมภาษณ์ 8 กรกฎาคม 2538)
4. นายไชยวัฒน์ สินสุวงศ์ (ให้สัมภาษณ์ 3 กรกฎาคม 2539)
5. นายถวิล พรสณฑ์ (ให้สัมภาษณ์ 3 กรกฎาคม 2539)
6. นายสุธรรม แสงประทุม (ให้สัมภาษณ์ 17 กรกฎาคม 2539)

จากข้อมูลที่ได้ สามารถให้คำอธิบายเกี่ยวกับปัจจัยการกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคพลังธรรมได้ดังจะกล่าวต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁵ข้อบังคับพรรคพลังธรรม พ.ศ. 2531 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2532

4.2 ความหมายและคำอธิบายปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดตัวรัฐมนตรี
ของพรรคหลังกรรม

ลำดับ	ปัจจัยสำคัญ	ความหมายและคำอธิบาย
1.	ความรู้ความสามารถ	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีประสบการณ์ ความรู้ ความชำนาญทาง การเมือง การบริหารในอาชีพ ทั้งจากระบบ ราชการและเอกชน รวมถึงกิจการส่วนตัว 2. พื้นฐานการศึกษา เช่น ระดับปริญญาตรีขึ้นไป และบางกรณีก็อาจเป็นได้ประสบการณ์ความสำเร็จในอาชีพ หรือมีความรู้เฉพาะทาง 3. การทำงานในพรรค มีความริเริ่ม มีการตัดสินใจที่ดี 4. การแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติหน้าที่ทั้ง ในพรรคและในสภาผู้แทนราษฎร 5. เคยดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง 6. มีบทบาทและผลงานทางการเมืองทั้งในพรรค ในสภาผู้แทนราษฎร และในพื้นที่รวมถึงต่อสื่อมวลชน 7. การเข้าใจปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงปัญหาในพื้นที่และการเข้าถึง 8. มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่และความรับผิดชอบ 9. มีความเป็นนักการเมือง

ลำดับ	ปัจจัยสำคัญ	ความหมายและคำอธิบาย
2.	ความช่วยเหลือต่อพรรค	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทำงานให้พรรค มีผลงานในพรรค และผลงานสู่สาธารณชนที่เป็นประโยชน์ทางการเมืองต่อพรรค และทำให้พรรคเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไป 2. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีทั้งในและนอกพรรคมีความสัมพันธ์ที่มีต่อสื่อมวลชน และสามารถทำให้พรรคมีภาพพจน์ที่ดีต่อสื่อมวลชนโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ 3. ให้ความร่วมมือกับพรรค เข้าร่วมกิจการของพรรค ตลอดจนมีความรับผิดชอบต่อบทบาทและหน้าที่ในพรรค 4. ให้การสนับสนุนพรรคทั้งด้านการหาเสียงและการดำเนินงานของพรรค โดยเฉพาะการระดมทุน และผู้สนับสนุนพรรค 5. เสียสละทุ่มเทเวลาให้กับพรรค
3.	ความอาวุโสทางการเมือง	<ol style="list-style-type: none"> 1. จำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2. จำนวนสมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค 3. ระยะเวลาที่เข้ามาับบทบาทและมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งในทางส่วนตัวและในสังกัดพรรค 4. เป็นผู้ร่วมก่อตั้งพรรค 5. มีตำแหน่งสำคัญในพรรคหรือเคยดำรงตำแหน่งสำคัญในรัฐบาลมาก่อน

จากการศึกษาการกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคพลังธรรม ซึ่งวิธีการ และขั้นตอนสามารถสะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะ และองค์ประกอบของพรรคการเมืองนั้น ๆ จากข้อบังคับพรรคพลังธรรมได้กำหนดให้คณะกรรมการบริหารพรรค มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาตัวผู้จะดำรงตำแหน่งทางการเมืองของพรรค และผู้ที่ทำหน้าที่ต่าง ๆ ในสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นการกำหนดอำนาจและหน้าที่ไว้อย่างกว้าง ๆ โดยไม่ได้กำหนดขั้นตอน วิธีพิจารณา และเกณฑ์ทั่วไปไว้ การกำหนดตัวรัฐมนตรีของพรรคนั้นจึงขึ้นอยู่กับผู้นำพรรคเป็นผู้กำหนด จากข้อบังคับของพรรคให้สมาชิกของพรรคมีสิทธิเลือกตัวรัฐมนตรี แต่อำนาจการตัดสินใจขึ้นอยู่กับคณะกรรมการบริหารพรรค ซึ่งอยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าพรรค ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการตัดสินใจบนความแตกต่างของอำนาจ หน้าที่ ข้อมูล ข่าวสาร ทักษะ ความรู้ ความชำนาญ ระหว่งสมาชิกพรรคและหัวหน้าพรรค บ่งชี้ถึงวิธีการกำหนดตัวและคัดเลือกตัวรัฐมนตรีนั้น ไม่มีความเท่าเทียมกัน (unequal) ในการตัดสินใจภายในพรรคถึงแม้ว่าหัวหน้าพรรคจะตัดสินใจเพื่อตอบสนองความต้องการทางการเมืองของพรรคก็ตาม ซึ่งเป็นการรวมศูนย์อำนาจในพรรคไว้กับหัวหน้าพรรค³⁶

พรรคพลังธรรม มิได้ให้สิทธิพิเศษใด ๆ กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคแต่อย่างใด สมาชิกพรรคทุกคนมีความสำคัญและสิทธิเท่าเทียมกันหมด โดยทุกคนมีสิทธิเสนอ หรือคัดเลือกตัวรัฐมนตรีให้คณะกรรมการบริหารพรรค พิจารณาคัดเลือก โดยที่เสียงข้างมากในที่ประชุม คณะกรรมการบริหารพรรค เป็นผู้ชี้ขาดทุกขั้นตอน ตั้งแต่ตัวบุคคลจนถึงการเลือกรัฐมนตรี ซึ่งสมาชิกพรรคบางคนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของคณะกรรมการบริหารพรรค โดยการโน้มถ่วง

³⁶ข้อบังคับพรรคพลังธรรม พ.ศ. 2531แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2532, ข้อ 40(1)

และอาศัยอิทธิพลต่าง ๆ เช่น ตำแหน่งและอำนาจหน้าที่ในพรรค หรือความช่วยเหลือในการหาเสียงเลือกตั้ง ดังนั้นภายใต้วิธีกาหนดตัวและตำแหน่ง รัฐมนตรีของพรรคพลังธรรม มีโอกาสที่จะก่อให้เกิดการแบ่งเป็นฝักเป็นฝ่ายหรือเป็นกลุ่มภายในพรรค ด้วยเหตุผลที่การเลือกตัวรัฐมนตรีนั้น เป็นผลประโยชน์ทางการเมืองที่สำคัญอันเป็นเป้าหมายของนักการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละคน และเมื่อมีความต้องการผลประโยชน์ ภายใต้เงื่อนไขของการแข่งขันเสียงข้างมากเข้ามาตัดสินแล้วการรวมกลุ่มกันเพื่อต่อสู้และผลักดันเพื่อให้กลุ่มของตนได้ผลประโยชน์เหล่านั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นโดยที่การร่วมมือกันนั้น 1) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละคน จะคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับจากการร่วมต่อสู้ผลักดันการตัดสินใจของพรรค ซึ่งแต่ละคนอาจจะได้รับแตกต่างกันไป 2) ผู้ที่จะได้รับผลประโยชน์สูงสุดจากการร่วมมือกันจะต้องเป็นผู้ที่ขึ้นมาให้คนอื่นเห็นพ้องกับตนเองและสามารถช่วยเหลืออุ้มชู แจกจ่ายแบ่งสรรประโยชน์ให้กับกลุ่มผู้ที่สนับสนุนได้ ดังนั้นถ้าการตัดสินใจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการคัดเลือกตำแหน่งรัฐมนตรีของพรรค ยังขึ้นอยู่กับผลประโยชน์หรือสิ่งอื่น หรือบุคคลอื่นแล้วความต้องการและการตัดสินใจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น ก็จะไม่เป็นอิสระและไม่สามารถตอบสนองต่อเจตนารมณ์ของหลักการคัดเลือกดังกล่าวได้อย่างแท้จริง และยังจะนำมาสู่ปัญหาความแตกแยกและการแบ่งฝักฝ่าย (faction) ภายในพรรคอีกประการหนึ่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดตัวรัฐมนตรี และลำดับของความสำคัญ ของปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดตัวรัฐมนตรี ได้กล่าวอธิบายและความหมายมาจากการสัมภาษณ์กรรมการบริหารพรรคพลังธรรมทั้งอดีตและปัจจุบัน กรรมการบริหารพรรคอดีตก็คือ พลตรีจำลอง ศรีเมือง, นายไชยวัฒน์ สินสุวงศ์ และ นายถวิล ไพรสนธ์ ซึ่งปัจจุบัน นายไชยวัฒน์ และนายถวิล ก็ยังเป็นกรรมการบริหารพรรคอยู่ ซึ่งผู้ศึกษาใช้วิธีสัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์กับ

สื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ ซึ่งจากการศึกษา พบว่ามีการให้ความสำคัญกับปัจจัย 2 ตัวเท่ากัน คือ ความช่วยเหลือต่อพรรค และความรู้ความสามารถ ในขณะที่ พลตรีจำลอง ศรีเมือง เป็นหัวหน้าพรรคนั้น การพิจารณาคัดเลือกบุคคลเป็น รัฐมนตรีนั้น ให้ความสำคัญกับปัจจัยผู้ให้ความช่วยเหลือต่อพรรคที่ร่วมก่อตั้งพรรค กันมา ซึ่งได้แก่ สมาชิกสายวัด แต่เดิมซึ่งนายไชยวัฒน์ และนายถวิล ก็จัดอยู่ในสมาชิกสายวัด เช่นเดียวกัน ส่วนพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร จะให้ความสำคัญกับผู้มีความรู้ความสามารถ ซึ่งพลตรีจำลอง ศรีเมือง ได้ให้อิสระในการ คัดเลือกบุคคลเป็นรัฐมนตรี มิได้เข้ามาครอบงำหรือก้าวก่ายแต่อย่างใด ดังนั้น ผู้ที่ พันตำรวจโททักษิณ พิจารณาคัดเลือกส่วนมากจะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ คนหนุ่ม คนสาว หรือสมาชิกสายบ้านรุ่นใหม่ ผลสรุปค่าของปัจจัยต่าง ๆ จึง ออกมาเท่ากัน 2 ปัจจัยดังกล่าวข้างต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย